

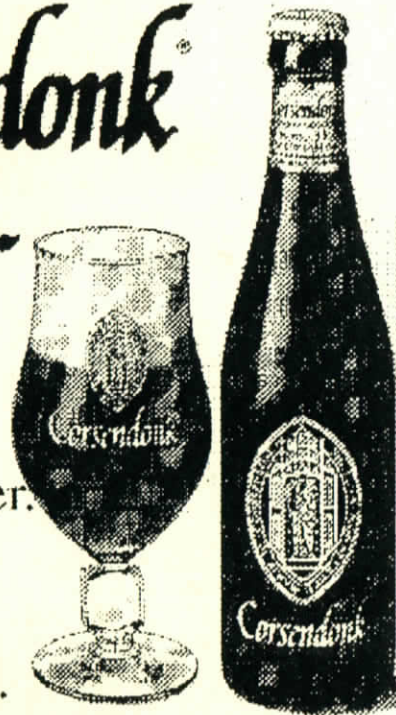
Corsendonk® bier

Pater

Zacht en donker.

Agnus

Pittig en blond.

CORSENDONCA™

Trimestrieel tijdschrift
14de jaargang
Nr. 4 december 1997
ISSN 0779-5785

V.u.: Roger Van Mierlo
Draaiboom 4
2360 Oud-Turnhout

Kantoor van afgifte : Oud-Turnhout

VOOR AL UW FEESTEN

ALTA RIPA

Engelstraat 6 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/45.01.01

VERZEKERINGSKANTOOR

JAN AERTS

ALLE VERZEKERINGEN

St. Antoniusstraat 20 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/42.30.92

© *CORSENDONCA* : Alle artikels overgenomen uit ons driemaandelijks tijdschrift moeten de vermelding "*Uit Corsendonca*" dragen, met de jaargang, nummer, pagina en de naam van de auteur.

Omslagillustratie : Leo Op de Beeck. Oud-Turnhout 09 september 1905 †Turnhout 29 oktober 1972. Hoofdonderwijzer en Volkschrijver; een van zijn meest gekende en gelezen boek was ongetijfeld "*De Moeder van het dorp*".

CORSENDONCA

Voorwoord

"*De tijd gaat snel, gebruik hem wel*" stelt een oud Vlaams gezegde. En inderdaad, het jaareinde staat weer voor de deur. Traditioneel wordt dan eventjes teruggeblikt op het afgelopen jaar, maar dat gaan we nu eens niet doen. Voor "*Corsendonca*" moet de apotheose van 1997 immers nog komen: op vrijdag 19 december wordt de nieuwste spruit van onze heemkundekring voorgesteld. "*Oud-Turnhout en zijn verleden, deel 4*" is een werk geworden dat een belangrijk steentje zal bijdragen aan de geschiedenis van (Oud-)Turnhout.

In dit nummer nemen we het hoofdstuk "Cultuurhistorische beschrijving" uit het GNOP, het Gemeentelijk Natuurontwikkelings Plan van Oud-Turnhout, over. Dr. Karel Leenders was bereid om dit stuk voor onze gemeente tijdens de vakantie te herwerken. We menen dat dit artikel, gelet op de nieuwe inzichten die er in zijn opgenomen, geen stuk is dat in donkere kasten thuisloopt, maar dat in tegendeel een grote verspreiding verdient.

Dat we ook in het nieuwe jaar niet van plan zijn om op onze lauweren te gaan rusten, weet u reeds van de vorige jaren. Er wordt weer hard gewerkt aan een aantal nieuwe initiatieven voor het nieuwe jaar. Ook in 1998 blijft het boeiend om lid te zijn van "*Corsendonca*". Door het minieme bedrag van 250 fr. over te schrijven op rekening nummer 001-1085134-71 van Heemkundekring Corsendonca, Dorp 31 te Oud-Turnhout blijft u ook in het nieuwe jaar lid van onze vereniging en steunt u onze werking.

Wij hopen u en uw familie te mogen begroeten op de voorstelling van het nieuwe boek en wensen u alvast prettige feestdagen toe en een gelukkig 1998!

1998 is voor "*Corsendonca*" een verkiezingsjaar. Schriftelijke kandidaturen voor de Beheerraad dienen uiterlijk op 31 december 1997 bij de voorzitter toe te komen

Wim van Hout

Heemkundekring Corsendonca

Nodigt u uit op de voorstelling van haar nieuwste publicatie

“Oud-Turnhout en zijn verleden, deel 4”

Deze voorstelling vindt plaats in de Raadzaal van het Gemeentehuis op vrijdag 19 december 1997 om 20 u.

Programma

- Inleidend woord door onze voorzitter Wim van Hout
- Lezing door Dirk Geysels, conservator van de Liereman, over de landschapsevolutie in Oud-Turnhout
- Voorstelling van het boek
- Woordje door het gemeentebestuur
- Receptie

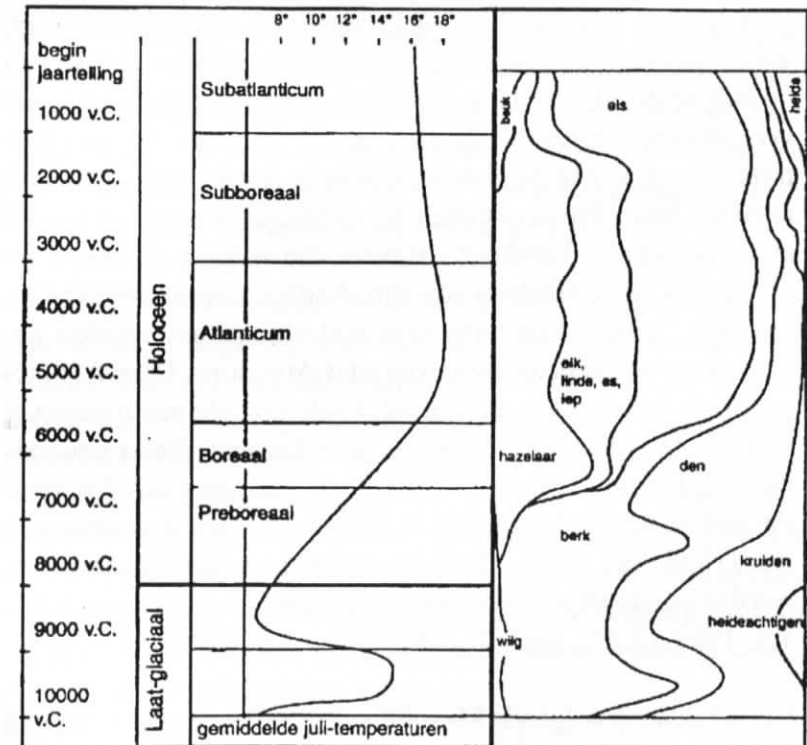
Al onze leden en alle voorintekenaars zijn van harte welkom!

Cultuurhistorische beschrijving

1. Uitbouw van het cultuurlandschap in Oud-Turnhout

1.1. Schets van het prehistorische landschap in Oud-Turnhout

Aan de hand van onderstaande figuur wordt in het kort een overzicht gegeven van de evolutie van het klimaat en de vegetatie in onze streken gedurende het Laat-Glaciaal en het Holoceen tot in de derde eeuw na Christus.

Figuur 1: Klimaat en vegetatie sedert de laatste ijstijd [Antrop e.a., 1987]

Het archeologisch repertorium van Bauwens-Lesenne (1965) geeft een overzicht van de bodemvondsten die tot 1965 gedaan zijn. Nadien zijn nog meer vondsten gedaan waarover de berichtgeving op meer verspreide plaatsen gezocht moet worden. Helaas is het, onder andere wegens gebrek aan doorgedreven onderzoek, zeer moeilijk om de juistheid van de voorgestelde dateringen in te schatten, terwijl een aantal vindplaatsen tevens moeilijk te lokaliseren zijn.

De eerste tekenen van menselijke aanwezigheid op of nabij het grondgebied van Oud-Turnhout dateren uit de Oude Steentijd, dat is meer dan 10.000 jaar geleden. Het waren de nadagen van de laatste ijstijd, met lage temperaturen en een landschap met veel berken, dennen en lage planten. Op de plaats "De 600 hectaren" (even buiten de gemeentegrens in Arendonk) werden uit deze tijd bewerkte vuurstenen gevonden, evenals in een heuvel langs het kanaal Turnhout - Ravels, die volgens sommige archeologen een grafheuvel zou zijn. Andere vuursteenvondsten, krabbers, lemmers en pijlpunten met vleugeltjes, werden gedaan langs de middeleeuwse weg naar Arendonk. Over de functie en de datering van de heuvel, noch over de juiste datering van de vuurstenen heeft men enige zekerheid. Beter gedocumenteerd is de voor gans Vlaanderen zeldzame laat-Midden-Paleolithische vindplaats die in 1993 bij Heieinde onderzocht werd [Van Peer, 1993.]. Ook wat oostelijker rond de Liereman, werden vondsten uit deze periode gedaan. [Archeologie 1970-1,7; 1983—1,15; 1985-2, 103; 1986-1,16; 1986-2,93.]

Uit het daarop volgende Mesolithicum zijn in de omgeving van de Liereman vondsten gedaan. Het gaat ook daar om stenen werktuigen en pijlpunten. [Luyts, 1992, Archeologie 1983-1,15,

1986-1,16; 1986-2,93.] In het Paleo- en Mesolithicum werd deze streek dus blijkbaar aangedaan door mensen die tijdens de jacht of bij het verzamelen van voedsel wat stenen achterlieten.

In de Nieuwe Steentijd (4000 - 1500 v.C.) was het klimaat aanzienlijk warmer. Het landschap was begroeid met een bos van hazelaars, eiken, linden, essen, iepen en elzen, met nog hier en daar wat berken en dennen (Zie figuur 1). In die bossen streken de eerste landbouwers neer. Bij het Heihuisje aan de middeleeuwse weg naar Arendonk werden uit deze periode pijlpunten en krabbers gevonden. In de aansluitende bronstijd (1500 - 700 v.C.) nam de els in de bosachtige omgeving een overheersende plaats in. In deze periode werden onder Weelde talloze grafheuvels opgeworpen. In Oud-Turnhout werd ergens een bronzen hielbijl uit deze tijd gevonden. Bij Heieinde werden wat vondsten uit de IJzertijd (700 v.C. - 50 n.C.) gedaan en bij de kerk van Oud-Turnhout werd toen al gewoond.

In de Romeinse periode (50 - 270 / 400 n.C.) was de streek net als de ruime omgeving behoorlijk bewoond. Mede door de goede herkenbaarheid van het materiaal zijn ook in Oud-Turnhout vondsten uit deze tijd opgetekend, waaronder resten van een lamp en een drinkbeker, munten. Het is onwaarschijnlijk dat in het Turnhoutse een stuk gelegen heeft van de vermeende Romeinse weg Tongeren - Mol - Turnhout. [Leenders, 1996, blz. 94 ev.] Bewoning uit de Romeinse periode wordt vermoed tussen Eigen en Lage Darisdonk. Aan de bewoning kwam in de jaren 270 grotendeels een einde en na 400 na Christus was de streek enige tijd verlaten.

Periode	Datering	Vonsten	Locatie
Paleolithicum	8.000 v.C.	bewerkte vuurstenen	De 600 hectaren De Liereman Haeg Beemden
Mesolithicum	8.000-4.000 v.C.	?	?
Neolithicum	4.000-1.500 v.C.	pijlpunten, krabbers	Heihuizen
Bronstijd	1.500-700 v.C.	bronzen hielbijl	?
IJzertijd	700-50 na C.	nederzetting	bij kerk Oud-Turnhout
(Gallo) Romeinse Periode	50 na C.- 450 na C.	lamp, drinkbeker, munten	De Mellen Oosthoven Mellebos Heestraat
Middeleeuwen	10 ^{de} 13 ^{de} eeuw	nederzetting	bij kerk Oud-Turnhout
Laat Middeleeuwse Periode	15 ^{de} eeuw	4 waterputten, rood en grijs aardewerk, steengoed	gemeentehuis dorpsplein
Nieuwe tijden	16 ^{de} einde 18 ^{de} eeuw	pijpen, kanonkogels, silex	Heieinde, Haegbeemden Rabauwackers

Tabel 1. Historische en geografische situering van de gekende archeologische vondsten in Oud-Turnhout

1.2. Schets van het historische landschap in Oud-Turnhout (tot het midden van de 18de eeuw)

Door het verdwijnen van de bevolking na de Romeinse periode kon het natuurlandschap weer enige tijd regenereren. De invallende Franken lijken deze streek niet blijvend bewoond te heb-

ben. Zij trokken door naar vruchtbaarder streken aan de bovenloop van Schelde en Leie en verderop in het huidige Noord-Frankrijk. Een ander vroeg Frankisch kerngebied ontstond ten zuiden van de Kempen. Van daaruit raakte het Kempengebied vanaf de zevende eeuw geleidelijk weer bewoond. Aanvankelijk ging het om kleine geïsoleerd gelegen nederzettingen. Uit deze vroegmiddeleeuwse nederzettingperiode werden in en om Oud-Turnhout geen archeologische vondsten gedaan.

Uit onderzoek in het zuiden van de Meierij van 's-Hertogenbosch is duidelijk geworden dat het vroeg- en hoogmiddeleeuwse bewoningspatroon niet overeenkomt met het laatmiddeleeuwse en dus ook niet af te lezen is uit later kaartmateriaal zoals dat van Ferraris (ca. 1775) of het kadaster (1835). Ergens in de dertiende eeuw vond een interne reorganisatie plaats van de dorpsgebieden. Voordien lagen de boerderijen bijeen in het akkergebied en bij sommige nederzettingen werd daarbij ook een kerk of kapel gebouwd. De akkers waren mogelijk omheind en de kleine gemeenschap werd omringd door een ruime wildernis, die uit een open boslandschap bestond dat steeds opener werd door de druk van beweiding (met grootvee), houtkap en strooiselroof. Delen van een dergelijke 11de - 13de-eeuwse nederzetting werden blootgelegd naast de kerk van Oud-Turnhout. Andere elementen uit deze periode zijn het grootgrondbezit dat in de twaalfde eeuw door een zekere Gerard van Duffel overgedragen werd aan de Tempeliers. Eén kern van dat bezit lag bij diezelfde kerk, een andere in Kinschot. Voorts is er een vrij eigen goed geweest waaraan het gehucht Eigen zijn naam ontleent en ook Schoonbroek in het voormalige zuiden van Oud-Turnhout was zo'n vrij eigen goed. Te Schoonbroek werd in de twaalfde eeuw grondbezit aan de abdij van Tongerlo

geschonken. Een en ander betekent dat in Oud-Turnhout op het einde van de twaalfde eeuw al meerdere bewoningskernen of gehuchten aanwezig waren. De bewoning bij de kerk van Oud-Turnhout bestond uit houten één- en twee-schepige gebouwen waarvan de typische plattegrond met gebogen lange wanden heeft geleid tot de benaming bootvormige huizen.

Door de reorganisatie van het nederzettingsgebied rond de kerk van Oud-Turnhout ontstond daar een grote onbewoonde akker, die op de kaart van Ferraris bovendien een open karakter heeft. Het waren in 1775 geen heggen die de akker in percelen verdeelden, maar ondiepe greppels of grasbalkjes. Ook elders in de Kempen blijken deze openakkers de oudere kernen van de nederzettingen te bedekken. De bewoning die er vóór de reorganisatie was, werd verplaatst naar de randen van de nieuw gevormde akker: daar ontstonden gehuchten. In Oud-Turnhout gaat het vermoedelijk om Draaiboom, Brooseinde en Eigen. Ook de gehuchten Oosthoven en Schuurhoven lagen aan de randen van grote open akkers. De kerk, een gebouw dat met het er omheen gelegen kerkhof als heilig gezien werd, bleef echter op zijn plaats. Op de kaart van Ferraris zien we in Oud-Turnhout dan ook een "eenzame kerk in de akker", of beter: aan de rand van de akker. De kerk was het centrum van de parochie St.-Bavo.

In de loop van de twaalfde eeuw heeft de hertog van Brabant de streek van Turnhout binnen zijn hertogdom gebracht. Kort voor 1213 stichtte hij op 2 1/2 kilometer ten westen van de Bavo-kerk een nieuwe nederzetting, waar hij het bestuur van de regio Turnhout vestigde (schout, schepenbank, rentmeester) en waar, dankzij de ligging aan enkele doorgaande wegen, weldra ook

handelsfuncties gerealiseerd werden. Midden op de ruime markt van Nieuw-Turnhout werd een St.-Petruskerk gesticht, die blijkbaar de parochiële taken van de St.-Bavo overnam. Even naast de markt werd op hertogelijk domein een kasteel gebouwd, waarnaast later het begijnhof (eveneens op domeingrond) verrees. Nieuw-Turnhout groeide en bloeide en werd kortweg Turnhout, waardoor het oude Turnhout tot "Oud-Turnhout" werd.

De alles omringende wildernis, inmiddels verworpen tot heide, werd door de boeren gebruikt voor het weiden van vee (nu schapen), het halen van turf voor de haard, van zand en plaggen voor de potstal, heidestruiken voor in de stal en om als bezems te dienen, en leem of klei om er stenen van te bakken of er het vlechtwerk van de wanden mee te bedekken. Uit die heide werden in de dertiende en vroege veertiende eeuw alsmat nieuwe stukken ontgonnen, mede in samenhang met de groei van de bevolking in het algemeen en die van Turnhout in het bijzonder. Deze nieuwe landen werden steeds omheind met heggen die al dan niet op wallen stonden. Het hout van de heggen voorzag, met de turf uit de vennen op de heide, de bevolking van brandstof. Tussen de nieuwe landen ontstonden nederzettingen en de streek werd steeds meer een gehuchtenland. Dit proces verkleinde de heide als maar verder. In 1331 verkregen de inwoners van heel Turnhout en Arendonk van de hertog een charter waarin de "Gemeynte van Turnhout en Arendonk" opgericht werd. Deze gemeenschap van heidegebruikers moest zelf dat gebruik regelen en buitenstaanders weren. Bovendien verkreeg ze dat de hertog niet langer delen uit de hei zou verkopen ter ontginning. Dat soort besluiten konden de geburen nu zelf nemen. Blijkens het ontstaan van gehuchten als Heizijde, Hei-einde

en Heikant zijn er op de rand van de heide nadien nog nieuwe nederzettingen ontstaan die op hun beurt weer een strookje heide ontgonnen hebben. Deze grote gemeynte bleef bestaan tot ca. 1800. De gronden zijn toen verdeeld tussen Turnhout en Arendonk en nadien verkocht.

Een bijzonder element in het landschap van Oud-Turnhout is het klooster Korsendonk. Dit was een in 1395 gestichte Augustijner priorij die geleidelijk als een groot landgoed uitgebouwd werd. Een netwerk van dreven verbindt de landerijen met het klooster. Tot het complex behoort vanouds een grote visvijver of wouwer.

1.3. Schets van het historische landschap in Oud-Turnhout (vanaf het midden van de 18de eeuw)

Dat de heide in de negentiende eeuw verkocht kon worden, hing samen met veranderingen in de landbouw. De landbouwtechniek had nooit stil gestaan, maar lange tijd was het extensieve gebruik van de heide en ook de hooioogst van de beemden heel belangrijk geweest voor de mogelijkheden om de akkers via de potstal te bemesten. De zandige mest uit de potstal werd op de akkers uitgereden. Daardoor hebben de oude akkers vaak een heel dikke humeuze antropogene bovenlaag gekregen. De introductie van gewassen die in het braakjaar van het oude drieslagstelsel geteeld werden, en van boekweit dat zonder veel mest ook een aardige oogst kon geven, zijn enkele van de vernieuwingen. Blijkbaar werd het belang van de heide voor de landbouw toch geleidelijk minder.

In de 18de eeuw trad een snelle bevolkingsgroei op. Deze was

vermoedelijk mede mogelijk geworden door genoemde veranderingen in de landbouw en in het bijzonder door de introductie van de aardappel. Niettemin leidde de bevolkingsgroei tot een algemene verarming van de plattelandsbevolking. Wanneer in de tijd van de Verlichting de landgoedeigenaren in hun salons hun gedachten uitwisselden, gingen de gesprekken dan ook over het verhogen van de opbrengsten van die landgoederen en de landbouw in het algemeen, en over het in cultuur brengen van de als "onnut" beschouwde heide. De heren zagen blijkbaar het extensieve gebruik daarvan over het hoofd. Toch leidden deze gesprekken tot verbeteringsexperimenten op landgoederen en tot wedstrijden voor het schrijven van verbeteringsgerichte verhandelingen. Tegen deze achtergrond moet het decreet gezien worden dat Maria Theresia in 1772 uitvaardigde en dat de bebossing van de heide beval. Weldra ontsponnen zich conflicten rond die bebossing. Op de Ferrariskaarten, die kort nadien vervaardigd werden, zien we soms al wat van die nieuwe bossen, maar ze komen pas op de 19de-eeuwse kaarten goed naar voren. Ook het beplanten van wegbermen en zelfs het aanleggen van nieuwe kaarsrechte wegen moet als uiting van deze verbeteringsdrang gezien worden. De liberale opvatting in het midden van de negentiende eeuw dat de gemeenten zo min mogelijk grond in bezit moesten hebben, leidde tot verkoop van de gemeyntegronden die omstreeks 1800 aan de gemeenten waren toegedeeld.

Verkoop leidde niet altijd tot ontginning en de eigenaren moesten daartoe o.a. door de wet van 1847 gedwongen worden. Bij gebrek aan mest draaide dat vaak uit op de aanplant van bos, meer speciaal van dennen. Het dennenhout kon verkocht worden aan de mijnen in Wallonië. Sommige delen van de heide

CORSENDONCA

waren met de toenmalige technieken helemaal niet in enige vorm van cultuur te brengen. Het voortbestaan van sommige vennen en met name de Liereman hebben we daaraan te danken. De heide werd met dreven doorsneden en in blokvormige kavels verdeeld. De ontgonnen percelen werden steeds weer omheind met houtkanten. Doordat de open heide bebost werd of vanzelf met bomen begroeid raakte en het ontgonnen gebied vol houtkanten stond, verkreeg het landschap in de loop van de negentiende eeuw een steeds meer gesloten karakter. Pas na het betaalbaar worden van de kunstmest rond 1900 kon de werkelijke ontginning van de voormalige heide (inmiddels bos) aangepakt worden. Doordat bovendien veel heggen door prikkeldraad vervangen werden, werd het landschap na 1900 geleidelijk weer wat meer open van karakter.

Nieuwe verbindingen deden hun intrede en beïnvloedden het landschap. Dwars door Oud-Turnhout werd een rechte weg aangelegd die Turnhout met Retie verbond. Aan die weg werden huizen gebouwd en er ontstond een nieuw centrum voor Oud-Turnhout, een halve kilometer van de kerk vandaan. De spoorlijn bleef geheel buiten Oud-Turnhout, maar het kanaal van Dessel naar Turnhout werd in 1844 - 1845 wél door (het noorden van) de latere gemeente Oud-Turnhout aangelegd. Langs de westelijke verlenging van dit kanaal werden veel steenbakkerijen gevestigd, die de Kempische klei verwerkten tot bakstenen voor de uitbouw van vooral Antwerpen. Dergelijke kleiafgraving voor de baksteenfabricage kwam ook in het noorden van Oud-Turnhout voor. Hiervoor zijn aanzienlijke oppervlakten land diep uitgegraven.

CORSENDONCA

2. Inventaris van de beschermde monumenten en landschappen

Naam	Aard	Datum klassering
De Liereman	Landschap, gevormd door moerassen, de vennen en de heide	K.B. 8 maart 1940
De Liereman fase 2	Aanvulling voormalige bescherming.	V.E. 20 september 1993
Sint-Bavokerk	Monument, pseudo-basiliek in baksteen, 14 ^{de} eeuwse benedictoren, 15 ^{de} eeuwse schip, dwarsbeuk en koor, zijbeuken en decoratie 18 ^{de} eeuwse	K.B. 6 juli 1957
Priorij van Corsendonk	Monument, hoofdgebouw: priorij; bijgebouwen, vrouw- kind en lekenhuis 15 ^{de} - 17 ^{de} eeuw	K.B. 9 september 1970

Intermezzo: Cultuurhistorische aspecten

Heidegronden: De wildernis buiten het bewoonde en in cultuur gebrachte land veranderde in de loop van de middeleeuwen van karakter: van vrij open bos werd het heide. Die heide werd gemeenschappelijk gebruikt. De boeren haalden er zand, heide (bezems), plaggen (voor de potstal: mestproductie) en turf (voor de haard). Bovendien lieten ze er hun vee grazen. De heide was voor het oude landbouwbedrijf dus van groot belang. Voor het beheer werd in 1331 de "gemeynte van Turnhout en Arendonk" opgericht.

Beemden: Waterrijke gronden in lage beekdalen, waarop na de hooioogst vee geweid kon worden. Die hooioogst bepaalde mee hoeveel vee men kon houden. De omvang van de veestapel bepaalde de hoeveelheid mest die men op de akkers kon brengen. 's Winters kwamen de beemden vaak onder water te staan. Deze overstroming werd niet als wateroverlast ervaren: ze bracht immers nieuw slob op het land, wat als een verrijking van de gronden beschouwd werd.

Literatuur:

Antrop, M., De Facq, F., De Richter, B., Peel, R., Van Zislande, I. & Verhoeve, A., *De open ruimte in Vlaanderen: handleiding, 1987. Koning Boudewijnstichting, Brussel.*

Bauwens-Lesenne, M., *Oudheidkundig repertorium Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in de provincie Antwerpen (vanaf de vroegste tijden tot de Noormannen), 1965. Brussel.*

Leenders, K.A.H.W., *Van Turnhoutervoorde tot Strienemonde. Ontginnings- en nederzettingsgeschiedenis van het noordwesten van het Maas - Schelde - Demergebied, 400 - 1350. Een poging tot synthese. Zutphen, 1996. (680 blz. ISBN = 90.6011.970.3.).*

Luyts, G., *Archeologische vindplaatsen in de omgeving van de Liereman te Oud-Turnhout en Arendonk. De Wielewaal 58 (1992) 208.*

Peer, Ph. van. *Een 35.000 jaar oude nederzetting in Oosthoven. Corsendonca 10 (1993) nr. 4, 2-10.*

Dr. Karel Leenders
13 augustus 1997

Heemkundekring "Corsendonca" v.z.w.

nodigt u uit op de

STATUTAIRE ALGEMENE LEDENVERGADERING

Deze vergadering gaat door in De Heischuur te Oosthoven op 15 januari 1998 om 20 uur.

Agenda:

- wijziging van de statuten van de v.z.w.
- activiteitenverslag 1997
- financieel verslag 1997
- verslag door de commissarissen voor 1997
- kwijting te verlenen aan de beheerders en commissarissen over het jaar 1997
- verkiezing Raad van Beheer 1998-2000
- aanduiding van twee commissarissen voor het jaar 1998
- begroting 1998
- varia

de secretaris
Rudy Cornelis

de voorzitter
Wim van Hout

De gemeenteraad 100 jaar geleden

De toewijzing van de werken voor het rechtekken van de Aa aan de 2de laagst biedende wordt voor de derde maal ter discussie genomen op **19 november 1897**. De uitslag van de stemming blijft dezelfde als in de zittingen van september en oktober.

Brouwer Meyndonckx diende klacht in tegen de belasting van 140,- fr. die hij van de gemeente opgelegd kreeg. Bij stemming wordt de belasting echter behouden.

De raad keurt de aankoop (voor 100 fr.) goed van 1 lessenaar, 2 tafels en 2 stoelen, die totnogtoe eigendom waren van de secretaris maar op het gemeentehuis stonden.

Openbare Werken lijkt één van de meest gevoelige onderwerpen te zijn voor de gemeenteraad; het blijft de raadsleden achtervolgen.

Op de gemeenteraad van **17 december 1897** komt het nogmaals tot een woordenwisseling en een stemming over de toewijzing van de werken aan de Aa op vraag van de gouverneur en de arrondissementscommissaris. Opnieuw krijgt Peer Willems (2de laagst biedende) 7 stemmen tegen 1 stem voor Felix Van Reusel (laagst biedende).

Hugo Miguet

Mensen van bij ons.

Leo Op de Beeck. Onderwijzer en schrijver
(°9 september 1905 † 29 oktober 1972.)

Leo Op de Beeck werd geboren te Oud-Turnhout op 9 september 1905 in het gezin van Lodewijk Op de Beeck (° Mechelen 26 aug. 1878 † Sint-Katelijne-Waver 26 nov. 1938) en Nathalie Claesen (° Oud-Turnhout 7 dec. 1872 † Schoonbroek 27 aug. 1929)

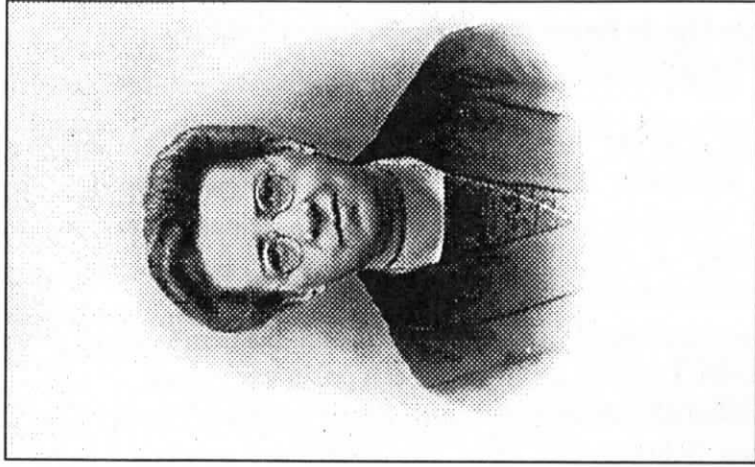
Leo bleef niet de jongste uit het gezin. Na hem kwamen er nog zeven. Leo was de vijfde uit een gezin van twaalf.

Anderhalf jaar later verhuisde het gezin Op de Beeck - Claesen naar Schoonbroek waar zijn vader, een geboren Mechelaar hoofdonderwijzer en zijn moeder, Nathalie Claesen, onderwijzeres was. Nathalie was de oudste dochter van Christiaan Claesen die eveneens onderwijzer te Oud-Turnhout was geweest en de zuster van Jef Claesen. Jef Claesen, eertijds 'n voorbeeldige leerling van Frans Andelhoff, was een befaamd koster-orgelist van de Sint-Bavokerk te Oud-Turnhout. Hij zou ook een gekend en gewaardeerd Kempisch landschapschilder worden.

De ouders van de kleine Leo stonden in 't lager onderwijs te Schoonbroek. Zijn moeder deed er de laagste klassen en zijn vader bracht er de grotere bengels wat meer kennis bij. Jongens en meisjes zaten samen in dezelfde klas.

Deze twee mensen maakten heel het onderwijzend personeel uit van Schoonbroek. Iets wat voor die tijd voldoende was.

Voor de eerste jaren, toen hij bij zijn moeder school liep, waren vol zon voor de kleine Leo. Het zal anders wel een hele verandering geweest zijn voor hem, om zo heel de dag stil te

Nathalie Claesen (de méstes)
 °7 dec. 1872 †27 aug. 1929

Lodewijk Op de Beeck
 °26 aug. 1878 †26 nov. 1938

De ouders van Leo Op de Beeck

zitten, terwijl moeder toch daar was.

Hij ging in die tijd graag naar school, maar toch keek hij steeds uit naar dat laatste halfuurtje van de dag. Want dan vertelde de meesteres uit de Gewijde Gchiedenis. "Moeder" - en dan glinsterden zijn ogen achter de zware brilgazen - "kon zo schoon vertellen". Het was er goed om te leven in dat rustige kleine dorpje, dat bijna uitsluitend uit boerenmensen bestond. En wanneer er dan toch eens iets gebeurde, dan was zo goed als gans het dorp daarbij betrokken. Hij zou er later met veel heimwee aan terugdenken. In zijn bijdrage in het hulde album, ter gelegenheid van de zestigste verjaardag van Emiel Van Hemeldonck, die buiten schijver ook schoolopziener was, zou hij die schooltijd verwoorden als volgt :

... De meesteres vertelt en van die vele glunderende kopjes in haar klas roert er geen een. Alleen de ogen leven en kijken haar groot en wachtend aan.

..."En ze pakten Jonas vast en ze wierpen hem in dat diepe water, in de zee. En toen kwam er zo'n heel grote vis, daar zie!... En hap, deed die vis. Hij slokte Jonas op!"

Wit vlekken de bange gezichtjes en alle ogen kijken naar de prent. Want daar staat het allemaal op van die Jonas. Daar kunnen ze zien wat een grote vis dat was.

... Ik zie me zelf daar nog zitten bij die kinderen daar en ik hoor de "mestès" nog vertellen. En ik zie Jonas nog, lijkt hij daar op de prent uit die walvismuil kwam glijden, met zo'n gezicht echt-en-echt van iemand die "iets" gedaan had.

Zo ging het daar in die kleine school van dat kleine dorp, ergens in de Kempen. Zo goed was het daar! We leerden er schrijven en lezen en tellen van alles! En we luisterden braaf naar de "mestès" als die aan 't vertellen was, zo schoon!

Die goede, lieve vrede werd slechts één keer per jaar verstoord. Dat gebeurde als Mieke Van Mechelen, de bazin uit de Tramhalt, een gezet vrouwken met nog zo'n strikkemuts, zo maar de deur openwierp om te roepen, ze had er nog juist genoeg adem voor :

“Mestès ... den ekspekteur!”

Mieke, moet U weten, had de schoolopziender van de tram zien stappen en - 't was zo afgesproken met de meester en de mestès - toen was ze, langs een binnenpaadje en dan nog een eindeken zo maar “gerichts” door 't koren en over de rapen, naar de school gelopen om ze daar op hun “qui vive” te stellen.

Het hele dorp raakte er mee in beroering. De mensen hadden Mieke zien lopen of ze zagen de schoolopziener voorbij komen. Hij zelf kreeg niemand te zien, maar achter elke schuurdeur en door elk stalvensterken werd hij nagekeken, door alles behalve vriendelijke ogen. En onder 't vrouwvolk waren er die aan 't zuchten gingen : “Och-erme, de mestès!” Of het gebeurde dat ergens van achter een gevel, een nijdig foksken kwam toeschieten, recht naar de schoolopziener zijn broekspijpen, en slechts op het allerlaatste nippertje door een onzichtbaar iemand werd teruggeroepen met een “Hier ...” en de rest was geen Vlaams meer.

Intussen hadden wij in de school al “gerepeteerd”. Als de schoolopziener binnen kwam, stonden wij schonekes recht, bogen met onze neus tot op de bank en groetten in koor : “Dag, meneer den enkspenkteur!”

En dan stond hij al voor de klas. Die schoolopziener : een grote, dikke, plechtige meneer, met zwarte slipjas, dito broek en een wit ondervest met daar in een dubbele boog overheen een imponante, gouden horlogeketen. En die schoolopziener had een baard, krek zo een als Jonas op de prent. Hij had precies

zulke ogen en hij kon er ons zo streng mee aankijken, de een na de ander, en dan voelden wij onze haren rechtkriewelen op ons hoofd.

Wij waren plots ons zelf niet meer en keken hulpbehoevend naar de “mestès”. Maar die leek ook helemaal uit haar gewone doen. “Wel, jongens,” - de mestès zei altijd “mannekes” - “welke dag is het vandaag?”

Zo begon de schoolopziener eens. Het duurde heel wat eer hij er een gevonden had, die te zeggen durfde dat het de eerste februari was.

“En wat is het dan morgen?”

“De tweede februari, meneer den enkspenkteur!”

“Ja, goed. Maar het is geen gewone dag, wat is er dan te doen?”

Lichtmis, we wisten het allemaal. De “mestès” had er die eigenste morgen nog van verteld en we hadden er in de klas ook een prent van. Maar nu de schoolopziener er naar vroeg, waren we daarvan niet zo zeker meer.

“Toe, jongens ... de tweede februari ... wat is het dan?”

Tinusken Berrens stak toen zijn vinger op, hij alleen.

“Ha, die jongen daar, die weet het!”

De “mestès”, die van “ambetantigheid” bleek geworden was, fleurde weer op. Intussen had Tinusken zijn linkerbroekspijp al twee keren helemaal omhooggefrommeld en weer laten schieten. Het leek of hij eerst iets moest doorslikken dat er groot was. Maar dan kwam het eruit :

“Pjéremét, meneer den enkspenkteur!”

De “mestès” werd vuurrood en van de schoolopziener dachten wij dat hij bezig was zijn baard op te eten.

Als hij dan eindelijk vertrokken was, voelden wij ons allemaal alsof we een tijdje dood waren geweest en plots weer verreen. Wat ik niet begreep, was dat de “mestès” - ze was nota bene

mijn eigen moeder - achteraf thuis zegde dat meneer inspecteur toch geen verkeerde was.

Zo een Jonas! Ik hoor Susken Hoskens, toen de schoolopziener weer eens was geweest en wij de tram hoorden fluiten waarmee hij vertrekken moest, nog wensen, hardgrondig: "Die moest nu eens van de route rijden!"

Het enige nadeel van zo bij zijn ouders op de schoolbanken te zitten was: hij kon nooit haagschool houden, of komen liegen van: "ons moe heeft een kindje gekocht" of "ik moest op ons Lowieke passen". 't Keine-jongensleven van Leo verliep niet anders dan van elke gezonde Kempische rakker. "Gevochten heeft-ie lijk 'n kater en de pastoor zijn appels zijn niet dikwijls rijp geworden" zegde hij zelf.

Toen hij in de hogere klassen terecht kwam, moesten er zelfs

Het schoolgebouw van Schoonbroek. Links de woning van de onderwijzers, en rechts de twee klaslokalen. De straat was de speelplein. Hier bracht Leo Op de Beeck zijn jeugd door, afgebroken in 1962.

voorzorgen genomen worden. De meisjes zaten voor de jongens, en die twee stijve vlechten met rode strikjes waren toch zo verleidelijk om mee te trekken. Iedere jongen had ook zijn "lief". Dat was dat meisje dat niet lachte als hij gestraft werd. Er kwamen echter geen flauwiteiten bij te pas. Het "lief" telde alleen in de school, maar 't was een schand als iemand "zonder" zat. Zo gebeurde het toch eens dat Leo een dag zonder meisje zat. Bij de meisjes was er nog juist één vrij. "Weinig keus", dacht Leo, "maar beter die dan geen". En hij smokkelde een briefje naar Anna (zo heette zij): "Anna, wilt gij mijn lief zijn?" In spanning zat hij te wachten op het antwoord, dat echter ontgoochelend luidde: "Ik wil genen rossen..."

Diezelfde Anna is nu lang getrouwd, met "genen rosse". Maar onder haar tien kinderen zijn er vijf met die haarkleur.

Leo van de meester was geen engeltje. Na de lesuren en onder 't verlof rakkerde hij in de bossen en in de hei met de boerenjongens. Goede speelkameraden waren het, de jongens van het broek en van de hei. Klein en arm volk allemaal, ruw en haast geheel onwetend van wat er verder nog op de wereld was. Maar goede makkers waren zij, in alles betrouwbaar. Een ruzie werd kort en goed uitgevochten en even vlug weer vergeten. Elk seizoen bracht zijn eigen vreugden mee. Het leven was altijd goed voor hen.

Nadat hij zijn studies aan de Lager school te Schoonbroek voltooid had, trok hij naar Turnhout waar hij studeerde aan de rijksmiddelbare school gelegen in de Begijnenstraat. Daarvoor moest hij tweemaal per dag drie kwartier te voet, en een half uur met de tram om op tijd in de school te zijn. ('s Avonds kon men meestal maar meerijden tot aan het kruispunt Hoekven, waar de tram afboog richting Arendonk. Het resterende stuk tot in

Schoonbroek moest dan tevoet afgelegd worden.) De studies aan de middelbare school leverde voor Leo geen noemenswaardige problemen op. Hij deed er goed zijn best en had gewoonlijk voor gedrag een "redelijk". En alhoewel hij in die tijd zijn opstelwerken tegen zijn goesting maakte, - het kon niet rap genoeg gedaan zijn - waren toch de helft van de beste werken die door de leraar in een dik boek bewaard werden van Leo Op de Beeck.

Na zijn middelbare onderwijs studeerde Leo vanaf 1920 onder leiding van Prof A. Verbist aan de Kath. Normaalschool te Mechelen, waar hij met nog enkel andere studenten op kamers was bij Rik Rottiers, de vader van de beiaardier Jef Rottiers, gelegen in de Merodestraat, dichtbij de vest.

In 1924 behaalde hij zijn onderwijzersdiploma en vond werk in de Gemeentelijke jongensschool van Oud-Turnhout Centrum, - in opvolging van J. De Vocht - waar ook zijn broer Theo onderwijzer was. Dit onder de vakkundige leiding van André Lamers, de toenmalige hoofdonderwijzer. Hij heeft daar dan zogoed als in al de leerjaren les gegeven tot hij op 11/7/1941, in opvolging van André Lamers die met pensioen ging, benoemd werd tot hoofdonderwijzer. Hij zou dan het 8st leerjaar voor zijn rekening nemen. Hij was ook jaren lang bibliothecaris in de geentelijke bibliotheek, die gevestigd was in de gemeentelijke jongensschool. Hij zou deze funties blijven uitoefenen tot zijn pensioen op 31/12/67.

Door de jaren is Leo Op de Beeck een begrip geworden in Oud-Turnhout Centrum. Hij was door iedereen gekend en hij werd er ook gewaardeerd. Op straat had hij voor iedereen steeds een vriendelijke groet over en als de mensen hem tegenkwamen

werd hij steeds begroet met "Dag Meester". Ja, hij was "de meester" van ons dorp. De mensen, zowel boeren als werklieden, gingen bij hem om raad als zij problemen hadden. De "meester" zo dachten ze, weet veel, misschien kan hij ons wel helpen. Want ze wisten dat ze bij Leo altijd welkom waren, en dat hij altijd tijd voor hen had. En al gebeurde het dat ook hij hun problemen niet kon oplossen, het idee met hem er eens over gepraat te hebben gaf hun reeds voldoening; ze hadden hun "geval" eens kunnen uitleggen, de meester had geduldig geluisterd en met hen gepraat.

Leo hield van zijn dorpsmensen. Zijn verhouding met hen schreef hijzelf in het driemaandelijks orgaan van de Oud-Normalisten van Mechelen : "Van onder den toren", vijfde jaargang (1951-'52) nummer 3.

... "Maar het leven in nu eenmaal zo dat we groot en oud worden met de tijd. Ik ben nu zelf de "meester" in een veel groter dorp, vlak bij de stad dan nog. Toch vind ik er elke dag iets terug van vroeger. Ook bij mij komen de mensen, boeren en werklieden. Ze trekken veel te hard aan de huisbel. Daaraan ken ik ze al. Ze nemen hun klak af en ze beginnen allemaal op dezelfde manier : "meester, ik kom eens horen of ge mij niet zoudt kunnen helpen." Dan zeg ik : "Peer, zet uw klak maar weer op, anders pakt ge nog een valing. En kom dan maar door." Zo zijn ze dadelijk thuis en hebben ze voor mij geen geheimen meer. En ik vind in hen dezelfde mensen weer als die uit de tijd van vader en moeder. Als ze weggaan, en zo gemeend bedanken, en ik hun dan zeg dat ze doorvoor nog maar eens mogen terugkomen, ik ben er echt blij om "de meester" te zijn.

Hun jongens heb ik in de school. Daartussen zijn er die op verre gehuchten wonen. Zij zijn nog de echte buitenkinderen. Als ik

naast hun bank sta, ruik ik uit hun kleren de goede geur van de hei en van het bos. En in hun ogen glimt de heimelijke pret om hun rakkeravonturen. Doorgaans zijn zij niet de knapste leerlingen, wel de beste jongens. Bij hen thuis moet er nog hard gewerkt worden. Hun ouders hebben noch de tijd, noch de middelen om hun kinderen te verwennen. Die jongens kunnen overal tegen, al zijn ze niet zo goed en zo warm gekleed als die van het dorp, al lopen ze met een "snotneus" van de grote kou. Met zulke jongens ga ik het liefst om. Ze roepen zoveel bij mij wakker. Bij hen voel ik mij opnieuw jong worden. En dan kan ik aan 't vertellen gaan, voor de jongens in de klas, en thuis op het papier.

Want, zo voor de onderwijzer als voor de schijver, is jong blijven "le secret du métier."

Leo Op de Beeck was ook zeer actief in het dorpsleven: Hij was ondermeer 20 jaar voorzitter van de fanfare "De Burgerzonen", voorzitter van de Bond der Kroostelijke gezinnen en van het Davidfonds enz.

Dat hij zo goed kon vertellen, dat zal hij wel van zijn moeder gehad hebben. Geregeld trok hij rond, om hier of daar een vertelavond te geven voor een of andere vereniging. Bij het begin van zo'n vertelavond, kwam Leo dan eerst op het toneel om de mensen uit te leggen wat er allemaal ging gebeuren, en dat er straks een echte Kempische boer kwam vertellen. En terwijl zijn broers Theo en Joz de mensen bezig hielden, ging hij zich dan verkleden. Het is meer dan eens gebeurd dat de mensen het niet doorhadden dat die boer, die daar zo gezellig en sappig zat te vertellen, Leo Op de Beeck zelf was.

Noch tijdens zijn studiejaren noch in zijn beginperiode als onderwijzer had Leo Op de Beeck er aan gedacht om schrijver te worden. Het zou de eminente verteller voor-de-vuist weg Ernest Claes zijn die mee aan de basis van Leo Op de Beecks roeping als schrijver zou liggen. Ernest Claes kwam te Turnhout voor 't Davidfonds een voordracht geven over Wannes Raps. Leo was ook op die voordracht aanwezig en in 't naar huis gaan dacht hij: "dat kan ik misschien ook wel". Want ook hij kende zijn Wannes Rapsen! Waren daar niet Keskeschiet, Rare Vogel, Pilatus en zoveel anderen? Ook hij kende de zandbanen van de Kempen en de dennebossen met hun heimelijke verschrikkingen, de vele kleurige en plezierige eigenaardigheden van eigen omgeving, de gave eenvoud van 'n boerengezin bij winteravond, de berekening van de boer, zijn bijgelovigheid, z'n godsvertrouwen, z'n schrale armoede en z'n taaie werklust.

Onder de schuilnaam "Leo Heibos" heeft hij dan in 1925 zijn eerste jeudboek "Ri" geschreven. Uit het leven van een Kempische rakker.

In 1929 kwam "Flupke", in 1930 "De Republiek Wampendale" en in 1931 "De Rosse".

Ze zijn allemaal zowat geschreven in de trant van "Ri", - maar we moeten niet ver gaan zoeken, en toch zeker niet met "De Rosse" -, om te ontdekken dat hij het hier over zijn eigen jeugd heeft.

De deknaam "Leo Heibos", was eigenlijk bedacht door zijn broer Theo. "Als het dan tegenvalt", zegde hij, "dan weet toch niemand van wie het komt". Maar het viel niet tegen en in 1933 nog verscheen voor het eerst onder zijn eigen naam "Rare Vogels". Het was een novellen album. De helden zijn "Djekse", "Prudanskes Jan", "Pilatus" en "Keskeschiet". Na nog enkele

Aan het werk als schrijver, omstreeks 1943-44. Naast hem enkele van zijn werken zoals o.a. "Pirre", "Bij de vlieghaven" enz...

jeugdboeken verscheen dan in 1937 zijn eerste roman "Kub" genaamd.

Een van de eerste grote werken van Leo Op de Beeck is ongetwijfeld "De Moeder van het dorp", waarvan hij zelf zegde: "dit is mijn beste, mijn liefste, mijn eerste boek". In de "Moeder van het dorp" staan de meesteres en de meester centraal in het ganse dorpsgebeuren. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zijn eigen vader en moeder hier als voorbeeld gediend hebben.

Waarom hij die boeken schreef? In een artikel in het tijdschrift van de oud-Normmalisten van Mechelen "Van onder den toren" vatte hij het als volgt samen :

"Waar het hart van vol is ... daar loopt de mond van over. Zo wil ik beginnen mijn biecht te spreken en zo weet u meteen waarom ik boeken schrijf als "De Wildeman", "De moeder van het dorp", en "De Indringer". Dat is allemaal volk van bij ons, dat ik zeer goed ken en waar ik erg veel van houd.

Een romanschrijver fantaseert. Ook ik maak op deze regel geen uitzondering. Mijn boeken zijn daarom geen louter verzinsels, integendeel. Mensen als die Wildeman, die moeder en die Indringer, zijn er bij ons werkelijk geweest en zo zijn er nog. Ook hun medespelers : de boeren, de stropers en de smokkelaars. En ik hoop, met Gods genade, over hen nog vele boeken te kunnen schrijven. Daartoe voel ik mij zelfs verplicht. Omdat het mensen zijn, ten volle de moeite waard eens goed bekeken te worden. Omdat zij, met hun wil, hun karakter, hun Kempische koppigheid, ook een andere rol hadden kunnen spelen in het leven. En omdat wij er altijd nog wat van leren kunnen.

Daar is mijn geboortedorp, zo klein destijds en zo gans verloren nog in de greep van heide en bos. Daar waren de kerk en de

huizen, dicht bijeen, de molen en de rivier. En daaromheen de heide en de bossen, waar nergens nog een eind aan kwam. Dat was alles. Maar daar was genoeg om er blij en gezond te leven en om er heel oud te worden. Waar ik later ook toefde, nergens is mijn leven zo schoon en zo vol geweest. In mijn verbeelding zie ik mijn jeugd steeds weer als een brede, witte weg, waar de zon op schijnt. Wij hadden er geen zorgen. God schiep er de dagen voor ons en wij sprongen er fris en dartel doorheen, als jonge veulens in de lentewei. Daar waren onze speelpkameraden, de kinderen van de boeren, de jongens van het broek en van de hei.

En daar waren de grote mensen, in hun gewoon en dagelijks doen. Wij keken er met ontzag en bewondering naar op. We stonden er bij als de smid repen legde rond de karwielen. We liepen mee met de slachter als die ergens een varken ging kelen. En we vochten als de duivel om het staartje te krijgen. Als het kermis was reden de boeren koers, "tegen het uurwerk", naar Retie-Berg en terug. Op die ouderwetse zware en hoge fietsen nog, waar ze langs het "pinneken" van het achterwiel opwipten. Dan ook zaten ze bij de wagenmaker op de zaagstellen, de wagemaker zelf, de smid, de mulder en anderen nog. Ze moesten om het rapst zo'n literse fles bier uitzuigen door een lange, witte pijpsteel. Als ze daarmee klaar waren, gingen ze allemaal een pint drinken, van de grote dorst. En één keer in de maand, 's zondags na het lof, hielden de pompiers oefening. Daar waren we ook bij, maar we hielden ons dicht bij de pomp omdat we anders "kletsnat" werden gespoten. De pompiers maakten er steeds een lolletje van en de mensen bleven wijselijk binnen tot de "oefening" gedaan was.

En daar gebeurde nog zoveel meer bij ons. Mijn vader was er de meester en mijn moeder de "mestès". Ik heb bij beiden in de klas

gezet en ...

"Met al hun moeilijkheden kwamen de mensen bij ons om raad. En nooit gingen ze ongeholpen of ongetroost naar huis. Wij moesten de deur uit als het over gewichtige zaken ging. Maar dikwijls hoorden we nog genoeg om heel vroeg al veel te weten over het leven van de grote mensen".

In deze bijdrage kan ik daar niet meer over vertellen. In enige mate geeft het u toch een beeld van het wereltje waaruit ik ben gegroeid. En ook mijn boeken. Die mensen van bij ons ... ik kan, ik mag en ik wil hen niet vergeten. En zo graag zou ik opnieuw willen zijn die kleine jongen van toen".

Zo dacht Leo Op de Beeck over de Kempen en over het volk dat er woonde. En zo handelde hij ook.

Leo Op de Beeck was geen beroepsschrijver. Hij schreef enkel voor zijn plezier, in zijn vrije tijd, als hij er goesting voor had. Zijn werken werden graag gelezen. Zelf tot buiten de Kempische grenzen toe. Met zijn werken als "De schat van Korsendonk", "De Wildeman", "De Moeder van het dorp", "De Indringer" en de "Rechtvaardige Heer", liet hij zien wat hij in zijn pen had, en dat hij zijn "volk uit de Kempen" zeer goed kende.

Hij kon er niet over uitverteld geraken. Ter gelegenheid van zijn boek "De Indringer" verschenen in de Gulden Reeks van het Davidfonds. Schreef hij als verantwoording in "De Belleman".

Die mensen van bij ons...

Zo is "de Indringer" weer een verhaal van bij ons uit de Kempen. Zal 't laatste zijn? Helemaal niet. En waarom ook?

... Over die mensen van bij ons valt er nog zoveel te vertellen. De heiboer en de schaper, de stroper en de smokkelaar, de

kiekenpoelier en de kalverstruiser, een bewogen leven hadden ze allemaal. Als kleine jongens hebben we met ontzag naar hen opgekeken, hun daden wekten onze bewondering en hun spreuken, zo dwaze als wijze hebben wij heel ons leven onthouden.

Daar horen nog bij de scharenslijper, het manneken dat uit een koperen emmer mosterd verkocht, de ketellapper en andere trouwe passanten.

En de Rosse Van Deun ... Hij kon zijn snor over zijn oren hangen. Elke donderdag kwam hij met zijn hondkar van Turnhout gereden. Hij leurde met haring, bakharing en geroekte, en in 't goed seizoen met mosselen. 't Was hij die toen overal de kindjes bracht bij de mensen, mij ook.

En dan was er nog de oude dokter, die te voet van Retie kwam. Hij had zo'n schone, witte heiligenbaard. Hij wilde geen geld aannemen van de arme mensen, en zulke waren er toen veel bij ons, maar lei er dikwijls nog een schone zilveren frank op de tafel.

Bij de klompenmaker, die herberg hield, ging hij binnen en bestelde twee borrels. De ene wipte hij om. De andere goot hij uit op zijn hand en wreef de genever over zijn kale schedel. En lachte dan: "Nu ben ik vers van binnen en buiten!"

Die dokter was een diep-kristelijk mens. Overal aan de bomen deed hij Lievevrouwkens hangen in een houten kasken. En hij dichtte daar zelf een gebede onder:

"O mens, stap nimmer hier voorbij,
of groet ons Moeders beeld;
verzekerd van uw heil, als gij
uw ziel haar aanbeveelt"

Voor elke Lievevrouwen een andere wijs. De beeldekens

hangen er nog als zovele wegwijzers bij de kruispunten van de wegen. En op hun weg naar de school komen de blonde boerenkinderen op het verveerde bankje knielen en dan mag Ons Lievevrouwe horen hoe goed ze al lezen kunnen. En in de meimaand hangen de jonge dochters papieren kransen aan het beeld en "Ave Maria" tekenen zij met wit zand op de grond.

Onze Kempen is veranderd met de jaren. De lemen, met stro gedekte hoevekens, de "veteranen" van Dirk Baksteen en Jacob Smits zijn er niet meer. De open vuren zijn verdwenen. De boeren hebben een radio en velen melken de koeien met de machine. Toch is het nog goed land waar schone tradities in ere worden gehouden en waar de oude geschiedenissen nog leven onder de mensen en er verteld worden door de grootmoeders, met vele kleinkinderen om hen heen. Met simpele woorden

Hier bij de oude schuur worden sterke verhalen verteld. Zo kleedde hij zich als een oude Kempische boer.

maar, die goed en rustig klinken als de avondwind in de bomen rondom het huis. Over Janneke en Mieken, over Klein Duimken en sterke Jan, over de schaper die begon te branden, over spoken en heksen, over weerwolven en achturemoers. Lach daar maar niet om en kom nog minder zeggen dat het niet waar is!

In de lange winteravonden lezen ze nog de boeken van Hendrick Conscience en van de beide Sniedersen. En de schone historie van Genoveva van Brabant ...

Die mensen van bij ons ... We zullen hen nooit vergeten, het zou gewoon, verloochenen zijn. En hoeveel boeken wij, met Gods genade, nog schrijven mogen, ge zult er hen steeds weer ontmoeten, die schone en goede, vrome en vroede "mensen van bij ons".

De meester was 'n man met een goed hart. Hij kende het dorp. Hij kende de boeren. En hij was graag gezien en vele kwamen om hulp bij de meester. Met raad en daad stond hij hun bij. Op de lange winteravonden hoorde Leo die vele mensen in hun sappige taaltje, pittige, kleurrijke, tragische en blijde dingen vertellen over zijn arme streek. En evenals zijn vader is hij er van gaan houden. Van z'n streek en van z'n boeren. Ook hij kende ze. Hij kent ze in hun fysische omstandigheden en in hun psychische verschijning.

"Een van m'n beste vrienden," zegde hij, "is 'n boer van 83 jaar." En als om z'n verknochtheid met de bewoners van z'n streek op markante wijze te onderstrepen, voegde hij er bij : "Ik vind 't sjieke typen, die boeren."

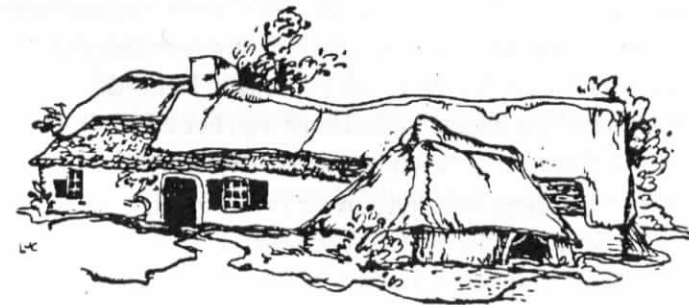
Voor al de trouwe, misschien wat naïeve godsvrucht bewonderde hij zo in zijn helden.

Hij zei het zelf, en hij meende het :

"Waren er de boeren niet geweest, er schoot van onze "vrome" Kempen "niets" meer over!"

Leo Op de Beeck overleed op 29 oktober 1972 op 67 jarige leeftijd. Met hem verloor Oud-Turnhout niet alleen een goed onderwijzer en schrijver, maar verdween ook "de meester" uit het dorp.

Roger Van Mierlo

Oogst

Linosnede 1956

G. Aerts

Gustaaf Aerts : Geboren te Aarschot op 12 oktober 1938 en woonachtig te Oud-Turnhout sinds 1968 is een veelzijdig kunstenaar en lokaal-archeoloog. Buiten het vervaardigen van linosneden is hij als leerling van professor René de Coninck, een beoefenaar van de grafische kunst van het monotype. Dit is namelijk de meest directe vorm van de drukkunst.

Gustaaf is niet alleen bedrijvig in de kunst, maar ook in de archeologie. Zo heeft hij als lokaal-archeoloog al verschillende pre-historische vonsten op zijn naam staan, zoals artefacten van vuurstenen, pijlpunten, aardewerk enz., die hij tijdens zijn zoektochten langs de vallei van de Aa-rivier en ter streke van de Korhaan heeft aangetroffen.

Pilatus.

Zwart en beremmeld van de kou staat Pilatus te kijken in de pot van zijn kachelkje. Zijn ros, versleten kachelkje waarin ie zijn laatste klompke hout heeft gegooid.

Klein en hulpeloos staat ie daar, de kleine Pilatus met zijn scheve schouders en zijn grote, grauwe kop. Zijn brede handen, met de lange, kromme vingers, waar geen kleur meer aan te herkennen valt, houdt ie over de sputtende vlammeke, die gretig likken aan 't laatste klompke.

Als dat nu opgebrand is, heeft Pilatus niets meer. Geen stooksel, geen brood, geen geld... Niets meer dan de sjofele kleren die hem om 't lijf hangen.

Moesten ze zijn huizeke afzoeken, van de kelder tot de hanebalken, niets zouden z'r vinden. Niets dan wat oude bucht. Muizen of Ratten zitten er niet. Die gingen er van armoe lopen. Dat oude huizeke van de oude Pilatus, dat versleten, stinkende kot, 't staat alleen op een triestig plekske, ver buiten het dorp. Zelden komt er een vreemde binnen en daardoor is 't dat niemand van zijn armoe weet.

Pilatus is oud. Pilatus heeft een zwart gezicht en zijn handen zijn vuil. En Pilatus is arm, zó arm!

Nooit van zijn leven heeft ie 't breed gehad. Manden vlechten, dat was zijn beroep. Daarvan staan zijn vingers zo krom. Honderden heeft ie er gevlochten, grote en kleine manden, witte en bruine. 't Waren allemaal scheve manden want Pilatus was nooit een fijne vlechter geweest. Maar de boeren keken niet nauw. 's Zomers en meest rond de tijd dat de boeren hun aardappelen rooiden, had Pilatus zijn handen vol. En dan lag ie de godganse dag met kromme beenen op de vloer. En Pilatus vlocht en wroette de nagels van zijn vingers. 't Was lastig werk

en d'r was weinig aan verdiend. Hij kon er zo stillekes van leven. Het tekort vulde hij aan met de opbrengst van zijn strooptochten.

D'r was geen mens in 't dorp die wist dat Pilatus stroopte. Elke avond, tussen licht en donker; stelde hij zijn stroppen. En hij wist precies waar ie die hangen moest. Op de hei en in de bosjes ontdekten zijn speurende ogen de smalle, nauw-zichtbare wegeltjes waarover de hazen en de konijnen 's nachts naar de vergaderplaatsen liepen. En zijn stroppen wist ie dan zo handig en zo juist te draaien, dat het wild er onvermijdelijk in moet lopen.

's Morgens kuierde hij op zijn dooie gemakken over de hei naar 't Venneke, waar zijn wissen te roten lagen. 't Wild dat in zijn stroppen hing stopte hij tussen zijn wissen. Een poelier uit de stad, die alle dagen de buiten afreed om kiekens en konijnen, kwam wekelijks om de buit. En niemand wist er van.

Nu staat Pilatus te rillen bij zijn kwijnend vuurke. 't Gaat slecht met zijn zaken. 't Kan niet erger. In de voorbije zomer was er een concurrent in 't dorp gekomen. Een jonge, pootige kerel en een knappe stielman. Die kon manden vlechten! Pilatus had het zo maar van zijn eigen geleerd. Zijn manden waren scheef en log en moeilijk te hanteeren. De boeren hadden er echter nooit om gemopperd.

En die nieuwe, die heeft een winkeltje. Die verkoopt gevlochten korfjes en zetels en stoeltjes. Allemaal fijne dingen die hij uit de stad laat komen.

Pilatus raakte op die eene zomer al zijn klanten kwijt.

En met de hazen en de konijnen is er al even weinig te verdienen. D'r is haast geen wild van 't jaar. De laatste veertien dagen heeft ie geen enkel beestje gevangen.

Wat zal ie beginnen? Zijn nood klagen bij de boeren? Neen,

daarvoor is ie te koppig. Dan laat ie zich veel liever doodvriezen in zijn kot.

Pilatus, de arme, zwarte Pilatus, staat te treuren bij zijn kachelkje, waarin nu geen vuur meer brandt. En amper honderd meter verder staat het bos en daar is hout in overvloed. Maar geen boompje mag ie vellen.

De boswachter, een brute vent, had hem eens betrapt toen ie een magere, halfdorren spar omhakte. Die had hem zijn bijtje afgenomen en gedreig met een proces-verbaal als ie hem nog een takje zag breken. En Pilatus had zo'n schrik van hem.

De duts, hij heeft het zo koud! En hij hoort het vriezen daarbuiten. De wind giert en fluit door de reten van 't vermolmdde deurke. D'r is een ruit gebroken in zijn vensterke. Pilatus had er een stuk papier voor gespeten. Die zotte wind scheurde het aan flarden en nu hangen de stukken spokerig te wapperen aan het raam. Door het gat komt een ijzige tocht.

De maan schijnt door de waaier van de deur en tekent een ronde, lichte plek op de grauwe plaveien. Pilatus ziet dat en meteen weet ie dat het buiten op de hei klaarlicht is, lijk in volle dag. En in zijn huizeke is 't zo donker en zo koud. En opeens krijgt ie groten lust om eens rond te lopen over de hei. 't Zal hem verwarmen en misschien vindt ie een haas in zijn stroppen.

Pilatus zet zijn hoed op. Een grote, slappe hoed, die hij diep over zijn kop kan trekken. Dan heeft ie nog een dun, verlodderd sjarpke, dat ie eens van een oude boerin heeft gekregen. Dat koopt ie vast rond zijn hals en dan gaar ie weg.

Zijn deur laat ie open. 't Dient voor niets die te sluiten. D'r liggen geen schatten in zijn huis.

De kou valt lijk een blok op zijn lijf. De wind doet zijn broekspijpen fladderen. Even staat Pilatus te rillen op zijn oude, kromme beentjes. Hij kijkt over de hei, die daar groot en breed

voor hem ligt, wit in de maneschijn, met hier en daar een zwarte plek waar de sneeuw is weggewaaid. En ginder, heel ver achter de wijde, koude vlakke ziet hij de bossen. Die verre bossen, 't lijken donkere, loerende beesten, die over en weer kruipen laag tegen de grond.

Pilatus trekt zijn sjofel jasje wat vaster om zijn lijf. Hij stopt zijn vuisten diep in zijn broekzakken en dan begint ie vlug te stappen over het besneeuwde wegeltje.

En één voor één kijkt hij ze na, al zijn stroppen. Geen enkel haasje kan ie vinden. En lijk een mes snijdt de koude wind in zijn oorlappen en in zijn kromme neus.

Arme Pilatus! Wat nu? Teruggaan naar zijn huizeke, waar geen vuur brandt en waar 't zo donker en leeg is en er sterven van honger en kou? Neen, daar gaat ie niet terug.

Pilatus gaat verder. Zo maar op goedvalle-'t-uit. Zijn gebarste klompen klinken hol op de harde sneeuw.

Zo gaat ie, uren achtereen, de kleine, zwarte Pilatus met zijn groten kop en zijn scheve schouders. Hij gaat over de hei en hij gaat door de bossen. En de bomen zien hem gaan en ze schudden meewarig hun besneeuwde toppen. En zachtjes vallen ze aan 't fluisteren over 't wondere manneke dat daar zo verlaten voorbij komt stompelen.

Pilatus loop maar verder, immer verder. Hij weet niet waarheen. En zijn waterige ogen kijken naar zijn klompen, die de een na de andere, van onder zijn lijf komen piepen.

Plots begint er ergens een klokske te luiden. Met een schok staat Pilatus stil en luistert. 't Heeft een wondere klank, dat klokske. 't klinkt lijk zilver. Pilatus kijkt rond zich. Hij staat op een bloot heuveltje tussen de bossen. Maar die bossen... Hij kent ze niet. Hij heeft ze nooit gezien. Is hij dan zo ver gelopen?

En immer blijft het klokske klinken, zo wonder en zo ver. De

wind is gaan liggen en 't is nu heel stil in de bossen. De bomen staan roerloos en hun witte kruinen fluisteren niet meer.

«Ding-dong-ding!» gaat het klokske.

Dan eerst begrijpt Pilatus. Dan eerst weet ie dat het Kerstnacht is. De heilige nacht. Hij wist het reeds zolang en vandaag heeft is er niet eens aan gedacht. Nu gaat weer dat kleine, teere Kindeke uit zijn schone, warme hemel komen. Dat gaat nu weer kaal en bloot liggen beven op een bussel stro. En het komt vrede brengen aan de mensen... Zou 't waar zijn? En zou 't ook voor hem komen? Voor hem, de arme Pilatus met zijn zwart gezicht, zijn zwarte handen en zijn zwarte ziel?

Want Pilatus is een geus. In geen jaren heeft ie nog zijn Pasen gehouden. Geen voet heeft ie nog in de kerk gezet, van toen ie werd weggejaagd van de Konkelhoeve, waar ie geboren werd. Zijn moeder was er stalmeid. Een simpele, goedgelovige sukken. Wie zijn vader was, hoe die heette en waar die woonde, dat heeft Pilatus nooit geweten.

Sip, de paardeknecht, een venijnige babbelaar, had hem eens meegetrokken naar een donker hoekje in de schuur. En toen had ie de kleine Pilatus verteld dat de boer zelf zijn vader was. Hij wist het zeker, de knecht. En hij had nog veel meer kunnen vertellen, maar Pilatus was nog maar een snotter, zei ie, en 't was misschien niet goed voor hem dat ie alles wist.

Sip had een stuk in zijn kraag toen ie dat vertelde en hij had juist ruzie gehad met zijn baas. En daarom geloofde Pilatus niets van zijn praatjes.

En nu komen ze weer voor zijn geest, die blij kerstavonden, toen ie naast zijn moeder achter de lange, witte tafel zat op de Konkelhoeve. En hij ziet de stapels van geurende, versgebakken wafels, waarvan ie mocht eten zoveel ie maar wilde. En d'r werd gezongen en verteld en plezier gemaakt tot

laat in de avond.

En 't schoonste moment van zijn hele leven, nooit heeft ie dat vergeten was op die kerstdag toen hij 't kleine scheve basterdjonkske van de Konkelhoeve in de kerk het kerstlied had gezongen. Hij alleen zong het en honderden zaten er op te luisteren. Daar weet ie nog alles van, net of 't pas gisteren gebeurde. Toen had ie een engelenstem en roerend-schoon had zijn lied geklonken. De mensen zaten er bij te snikken.

En na de mis bleven ze buiten wachten om hem te zien. Ze vonden het wonder dat zo'n arm, mismaakt sukkeljonske zo'n pracht van een stem had.

De oude, trotse boer van 't Withof, die kerkmeester was en die in 't dorp fel in aanzien stond, die had de kleine Pilatus op de schouder geklopt en die had gezegd :

"Jongen, gij wordt nog 'nen artist!"

Dat is Pilatus nooit geworden. Toen ie ouder werd, veranderde zijn stem en ze klonk doodgewoon, lijk die van andere mensen. Pilatus was veertien jaar oud toen zijn moeder stierf. Hij bleef op de hoeve en moest er werken en wroeten, dag na dag. En nooit hoorde hij een vriendelijk woord uit de mond van de vrekkige boer. Die boer, die was zo veranderd sinds Pilatus zijn moeder kwijt geraakte. Vroeger zou ie nooit een hard woord tegen de jongen gezegd hebben. Hij liet de knaap vrij zijn gangen gaan. Maar van de dag dat de meid begraven werd, begon ie de jongen op alle mogelijke manieren te judassen. 't Was duidelijk voor iedereen : de boer wilde Pilatus weg hebben. Toen gebeurde het dat Pilatus 's nachts moest waken bij een zeug die in haar laatste dagen liep. Pilatus was er bij in slaap gevallen en toen ie wakker werd, had de zeug twee van haar jongen doodgebeten.

De boer raasde en tierde de hele buurt overhoop. Hij schold

Pilatus voor al wat lelijk was. Hij sloeg hem.

Pilatus, die de vrekkige, barse boer al zolang haatte, had zich geweerd. Hij had zijn beul in de handen gebeten en hem tegen de benen geschopt. En luide had ie 't uitgescheeuwd, zodat iedereen het horen kon :

"Gij ... gij durft mij verwijten, gij! ... En ze zeggen dat ik er eene van u ben!... Daar!... Sip heeft het mij gezegd!"

Toen was de boer lijkleek geworden en akelig rolden zijn ogen. Zijn zware vuist sloeg woedend naar de jongen. Met een vlugge wip kon Pilatus zich redden en vliegensvlug was is weggelopen, ver weg van de Konkelhoeve. En nooit zagen ze hem daar weer. Hij ging op zijn eentje leven in 't huizeke op de hei. 't Werd in geen jaren meer bewoond, 't hoorde feitelijk aan niemand toe. Pilatus had het zelf wat opgeknapt en toen was ie begonnen manden te vlechten.

Hij kwam zelden in 't dorp. Hij schuwde de mensen en hij haatte de boeren, die hun knechten zouden vermoorden om een paar dode biggen. En naar de kerk ging ie ook niet meer.

Terwijl Pilatus daar in 't bos staat te luisteren, komt hem dat alles weer voor de geest.

Dat klokske, dat luidt omdat het nu Kerstmis is. Nu gaan ze overal naar de nachtmis, de vrome mensen. Ze gaan er bidden en naar 't Kindeke kijken. Ze gaan er luisteren naar de reine zang van de kinderen. En hij, Pilatus, hij is er niet...

Het klokske blijft steeds klingelen, hel en blij. pilatus gaat in de richting van waar de klanken komen. Hij bereikt een open plek midden in de bossen en daar ziet ie een klein kapelleke. Daarnaast loopt een lange, brede dreef en aan 't einde daarvan vlekken witte kloostermuren. En daar is 't dat het klokske hangt te luiden.

Pilatus blijft even staan bij het kapelleke. Door een klein

raampje schijnt een rood licht. Hij stoot met zijn voet tegen 't deurke. 't Gaat open. Pilatus loert schuw naar binnen.

't Kapelleke is slechts een paar vierkante meter groot. D'r is een autaarke tegen de achtermuur en daarop heeft iemand een stalleke getimmerd. 't Kindje Jezus ligt er op wat stro in een houte bakske en Sint-Jozef en Maria knielen er naast. En rond het stalleke staan er wel twintig kaarsen te branden.

Pilatus heeft onbewust zijn hoed afgenomen. Hij laat zijn klompen op de drempel staan en op zijn sokken gaat ie tot vlak bij het stalleke. Daar ziet hij het Kindeke liggen, rozerood en met zijn armkes open. En 't heeft zo'n lief gezichtje.

De zwerver kijkt er naar en 't is of daar diep in zijn borst een ijsklomp aan 't dooien gaat. Hij zakt op zijn knieën. Hij wil bidden... "Wees gegroet... Onze Vader..." Maar verder brengt ie 't niet. Hij is 't alles vergeten.

Nooit heeft Pilatus zich zo ellendig gevoeld. Hij kijkt naar 't Kindeke en hij voelt zijn hart smelten in zijn lijf en uit elk van zijn ogen rolt een dikke traan.

Pilatus heeft berouw. Hij is een geus... En nu zit ie daar, in de heilige Kerstnacht, zo vlak bij 't Kribbeke en hij kan niet eens een Weegegroet bidden.

Daar denkt ie weer aan die Kerstnacht, lang geleden, toen ie als een kleine jongen op het hoogzaal te zingen stond. Dat lied is hem bijgebleven, zijn hele leven lang. Dat kent ie rats van buiten. En plots houdt ie op met snikken en na een paar droge kuchjes, begint ie te zingen met zijn zwakke, hese stem:

" 't Kindje Jezus werd ge-boren,
Te Bethlehem.
Nu komen alle d'englen-koren,
En loven Hem.

Hoe helder blinken hier de stalen
Der hemelzon.
En hoe ontspringt aan d'aardse dalen
De levensbron.
Alleluia! Alleuia!"

En alle drie de stroven zingt ie, zonder te haperen.

Dan komt er een tevreden lach op zijn grauwe wezen liggen. Zijn grote kop zakt traagjes op zijn borst. Zo blijft ie zitten.

't Is er warm in dat kleine kapelleke. Wel twintig kaarsen staan er te flikkeren en op de witte muur danst de schaduw van Pilatus: een klein, gebogen manneke...

De deur van 't kapelleke staat open en Pilatus ziet de besneeuwde bossen in de klare maneschijn.

Opeens komt er leven in die bossen. Zachtjes komen ze aanschuiven naar 't kapelleke waar Pilatus zit. En... hoe wonder!... 't Zijn geen bomen meer. 't Zijn paters, vroom-biddende paters met witte kappen.

Bij 't deurke blijven ze staan, één lange rij. En, de een na de ander, komen ze voor 't Kribbeke knielen. En dan ziet Pilatus een klein, bedeesd jongske. Een jongske met een grote kop en scheve schouders. En 't zingt. 't Zingt hetzelfde lied als toen ie die lang voorbije Kerstnacht :

" 't Kindeke Jezus werd geboren..."

En de paters, met hun mooie gelijke stemmen, die zingen met het jongetje mee :

" Te Bethlehem..."

En als het liedje uit is, gaan de paters weer weg, juist lijk ze gekomen waren.

Pilatus schrikt wakker. D'r heeft iemand op zijn schouders getikt. Hij kijkt om en ziet een pater. 't Is krek dezelfde als die

uit zijn droom. Een lange, bleke man is 't. En wondere ogen heeft die pater. Grote, klare ogen, die de zwerver rats door 't lijf kijken.

Pilatus kan die straffe, borende blik niet verdragen en hij draait zijn ogen er van weg.

Nu weet de pater dat ie met een zondaar te doen heeft.

En hij heeft de mandenmaker bij de arm genomen en hem meegevoerd door de lange dreef naar 't witte klooster.

's Morgens, terwijl Pilatus in een warm kamerke koffie zit te drinken, komt de pater bij hem. En Pilatus legt hem zijn hele leven bloot. Alles zegt ie. Dat ie in geen jaren zijn Pasen heeft gehouden. Dat ie al die tijd geen voet in een kerk zette. En dat ie zelfs geen weesgegroetje meer bidden kan. Zover is 't met hem gekomen.

De pater laat hem uitklappen en als Pilatus ophoudt kijkt hij hem diep in de ogen en vraagt hem of ie berouw heeft over zijn zonden.

Daar kan Pilatus niet over antwoorden. Maar moeilijk slikt ie en over zijn verweerde kaken rollen dikke tranen.

Toen heeft de pater hem al zijn zonden vergeven.

Een paar dagen nadien is Pilatus druk aan 't werk in de kerk van het klooster. 't Is nu helemaal een andere. Hij draagt een nette jas en een gave broek en aan zijn voeten heeft ie verse sokken en warme pantoffels.

Pilatus staat op een dubbel leerke en met een grote lap is ie bezig de kruiswegstaties af te stoffen. Hij is zo pas aan 't eerste tafereeltje begonnen. En, terwijl ie dapper veegt en boent, vallen zijn ogen op de woordekens onderaan :

“Jesus wordt door Pilatus ter dood veroordeeld.”

Pilatus! Ja ... zo staat het er. Kijk! Daar heeft ie nooit iets van geweten, dat er nog andere Pilatussen op de wereld waren ...

Dat moest 'm zijn. Die dikke daar, met zijn rond kopke en zijn blote knieën en die zijn handen in een schotel waste. En die... die heeft Jezus ter dood veroordeeld... Wat 'n sloebber!”

“Pilatus schudt zijn grote kop en een poos staat ie peinzend zijn naamgenoot te bekijken.

Als ie zijn ladderke verzet om aan de tweede statie te beginnen, gromt ie tussen zijn tanden :

“Hebben ze dan nooit gedeugd, die Pilatussen!”

Dan gaat ie nog eens terug, kijkt de andere daar vlak in 't trotse wezen en snauwt hem toe :

“Maar ik... ik ben nu 'ne goeie... Hoorde 't sloebber!”

En naarstig en blij staat ie weer te vagen.

Door de ramen straalt de helle winterzon en ze legt blauwe en rode plekskens om Pilatus zijn rug en op zijn grote kop.

Leo Op de Beeck

Inhoud

Voorwoord	Blz. 1
Voorstelling boek verleden 4	Blz. 2
Cultuurhistorische beschrijving	Blz. 3
Statutaire algemene vergadering	Blz. 15
De gemeenteraad 100 jaar geleden	Blz. 16
Mensen van bij ons	Blz. 17
Gustaaf Aerts	Blz. 36
Pilatus	Blz. 37

ASLK - SPAREN

REEDS JAREN HET MEEST ERVAREN

UW BANK EN VERZEKERINGSTEAM

Agentschap Arendonk
De Valken 8
2370 Arendonk
Tel. 014/67.76.96

Agentschap Oud-Turnhout
Steenweg op Turnhout 7
2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/45.01.21